

GEORGE COȘBUC

LUCEAFĂRUL

REPRODUCEREA OPRITĂ.

Coșbuc.

In capitala liberată de nenorocita robie, am găsit mormântul proaspăt al lui Badea George Coșbuc, al poetului care s'a stins, fără țară, înainte de-a începe să ni se lumineze orizonturile de bucuria biruinței. S'a stins cu sufletul întunecat de pajurile dușmane, cari își înfipseseră ghiarele hrăparețe în trupul țării și pe care le ureă de moarte de acasă, din Ardeal.

Bietul, Badea George, s'a născut și a murit sub cerul înnorat de robie!

Să ne închinăm cu evlavie în fața mormântului lui și să-l împodobim cu flori culese din cuprinsul larg al României mărite și libere, ca pribeagul să-și poată dormi somnul lin și împăcat măcar acolo în împărăția nemuririi și să simtă că s'a împlinit visul obștesc al neamului său.

Să ingenuchem cu smerenie la crucea ce străjuește creștetul cântăreșului pierdut, care, din razele geniului său, a împletit cununi de veșnică frumusețe și de mândrie sufletului românesc.

Să proslăvim, din generație în generație, amintirea acestei luminoase energii creatoare, care ne-a sporit bogăția spirituală cu cântece smulse din adâncurile ființei noastre naționale, descoperind lumea nouă a flăcăilor și fetelor, a poporului vânjos dela sate.

Inchinându-ne la mormântul lui, reînviem mereu opera lui, o retrăim și ne-o apropiem, trezind o încredere în noi înșine, o putere dătătoare de viață nouă și un avânt spre desăvârșire, spre idealism, către care tind toate noroadele pământului din sânul cărora răsar personalități ca Coșbuc.

Eroii gândirii, ca dânsul, prin moarte se liberează de cătușele lutului vremelnic și trăiesc deapururi în haina senină și pură a ideilor, a frumosului întrupat în cuvânt.

Mormintele acestor gânditori mari se prefac în locuri sfinte, la cari peleriniază și se proșterne mulțimea pentru a renaște și a se înălța sufletește.

Viața își descopere tainele numai celor pușini, numai sufletelor de elită. In ele se acumulează sbuciumul și truda premergătorilor. Aceste individualități de pură aristocrație intelectuală primenesc și intensifică conținutul vieții, călăuzind turmele sociale spre lumina spirituală, spre imaterialitate, spre cultură și artă. In viața socială ele sunt fermentul de solidaritate și de armonie; ele aduc mereu scânteia prometeică din cer în masa inertă de pe pământ, potențând ritmul vieții. Această luptă pentru intensificarea culturii e determinat de un optimism săndtos, de iubirea și de credința în viață.

Lupta împotriva întunecului, truda necurmată a creațiunii, prin sforțări și suferință, constituie rostul ideal al omeneirii. Prin muncă continuă se răscumpără scopul vieții. Și greul îl duc din cei mulți chemați, cei puțini și aleși, individualitățile cari poartă cununile de spini ale progresului uman.

Progresul uman se compune din suma muncii săvârșite de grupurile sociale ale neamurilor, singurele care sunt realități sufletești. Creatorii exprimă noțele etnice, nuanțele de simțire și de gândire ale națiunilor din care fac parte, și, prin ele, sporesc tezaurul comun al culturii omenești. Creațiunile artistice mai ales, oricare ar fi momentul istoric al nașterii lor, și orice subiect ar trata, îndeobște reoglindesc sufletul național. O operă artistică fără patrie, fără rădăcini hrănite de o sevă națională aproape nu e cu puțință de conceput.

George Coșbuc, în creațiunea lui artistică, e reprezentantul tipic al optimismului, al vieții tinere și viguroase dela țară. În cântecele lui vibrează iubirea de viață și dorul de luptă cu dușmanii vieții. Din versurile lui rade un prisos de energie, o bogăție de sănătate și de veselie. Poeziile lui sunt un izvor de reîntinerire sufletească.

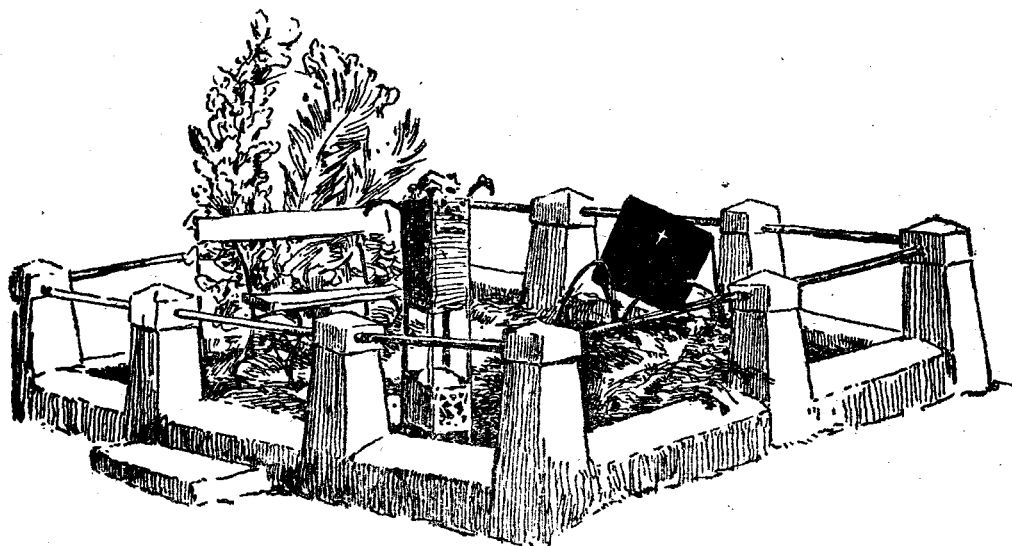
Coșbuc e un maestru al credinței în viață și opera lui cel mai minunat chiag de solidaritate socială. Fără să fie un poet luptător, un cântăreț cu flamura tricoloră în mână, a pus temelii durabile unității noastre naționale și culturale.

În opera lui trăește creațiunea artistică așa cum trebuie să o înțeleagă, fără să o caute, orice suflet românesc. În tot ce-a scris trăiește graiul, mentalitatea și simțirea cea mai neaoș românească. El e poetul, nu al țărânimii, cum a fost numit, ci al neamului, al neamului care e cumpătat, cuviincios, harnic, mândru și artist în toate manifestațiunile vieții lui.

Coșbuc a fost cel dintâi poet mare pe care ni l-a dat Ardealul.

Să ne închinăm la mormântul lui, căci e viață din viața noastră și suflet din sufletul nostru!

Oct. C. Tăslăuanu.

Mormântul poetului George și fiului său Alexandru Coșbuc în Cimitirul Belu din București.

P o e t u l

Sunt suflet în sufletul neamului meu
 Și-i cânt bucuria și-amarul ---
 În ranele tale durutul sunt eu,
 Și-otrava deodată cu tine o beu
 Când Soarta-ți întinde paharul.
 Și-oricare-ar fi drumul pe care-o s'apuci,
 Răbdă-vom pironul aceleeași cruci
 Unindu-ne steagul și larul,
 Și-altarul speranței ori unde-o să-l duci,
 Acolo-mi voi duce altarul.

Sunt inimă 'n inima neamului meu
 Și-i cânt și iubirea și ura ---
 Tu focul, dar vântul ce-aprinde sunt eu;
 Voința ni-e una, că-i una mereu
 În toate-ale noastre măsura.
 Izvor ești și ținta a totul ce cânt ---
 Iar dacă vr'odată-aș grăi vr'un cuvânt
 Cum nu-ți glăsuește scriptura,
 Ai fulgere 'n cer, Tu cel mare și sfânt,
 Și 'nchide-mi cu fulgerul gura!

Ce-s unora lucruri a toate mai sus,
 Par altora lucruri deșarte,
 Dar știe Acel ce compasul și-a pus
 Pe marginea lumii 'ntre viață și-apus,
 De-i alb ori e negru ce 'mparte!
 Iar tu mi-ești în suflet, și'n suflet ți-s eu,
 Și secolii 'nchid' ori deschidă cum vreau
 Eterna ursitelor carte,
 Din suflet eu fi-ți-voiu, tu neamule-al meu,
 De-apururi nerupta sa parte!

G. Coșbuc.

Pe Bărăgan.

Loare, prelungimi roase,
Foc din Izor pînă în Apas.
Și se întind înșurubitoare
Goluri fără de colme -
Nici pe șes cîntări de-albine,
Nici o pasere pe us

Colo în fund e parcă turnu
Ochi îni pare-asa, stiu eu!
A rămor și-aceasta n-urme,
Iar câmpia fără viață
Are tot aceeași față,
Tot același gol moreu

Iată un car. Agale vine,
 Tras de boi cu umblet rar
 Car o fi? Mă uit mai bine.
 La minune mi s'arată,
 Parcă 'n lume nici odată
 N'am văzut nici boi nici car

La canton cu stegulețul
 Un copil s'globiu și mie.
 Gar ce stă pe loc, istetul
 Maică-sei; și arată drumul!
 Când se dă într-o parte jumul
 Câmpul iarăși și nimic!

George Cosbuc

Dați tot înainte, Români!
 Să nu se răsfire nici unul,
 Și nimeni să n'arbă aminte
 Decât să-și cunoască înainte
 Lăcrarea ce-o fulgeră turul,
 Și stănta sa purcă din mâni!

Dați tot înainte, Români!

George Cosbuc

George Coșbuc

O singură dată l-am văzut. Eră o seară caldă, molatică, de vară. Și el, înalt, supțiratic, mlădios, trecea cu pas ușor, de-abia atingând pământul, de-alungul bulevardului. George Coșbuc! Am stat în loc și inima mea săcniă de o fericire fără margini, Valuri de lume veselă curgeau în jos și se ștergeau cu nepăsare de haina lui. Nimeni nu se feriă din drum. Mie mi se urcase sângele în obraz. Imi veniă să mă reped și să strig: „Dați-vă la o parte! Trece George Coșbuc!“ Dar el părea că nu vede nimic. Priviă pe sub pălăria-i neagră, cu strășini late, înaintea, cine știe unde, și fără să aibă o țintă. A ajuns la un colț de stradă și, ca deșteptat brusc din gânduri adânci, s'a întors iarăș. Aș fi vrut să mă alătur de el și să-i spun cu glas întretăiat: „Eu te cunosc. De mult, în cărțile mele dela țară, eu ți-am văzut chipul și am întârziat nopțile cu ochii pironiți asupra lui. Tatăl meu e plugar și-i plac tainele închise în slovele negre. De câteori i-am citit eu lui și prietenilor lui, veterani dela 77, povestea războiului pe care ai scris-o tu! Eu te iubesc, George Coșbuc, de când țin minte și nu e cântec al tău să nu-l știu eu pe dinafară“. Dar n'am îndrăznit să fac niciun pas. El a trecut fără să mă vadă și de-alungul bulevardului, pustiu acum, ochii mei l-au urmărit cum coboră ușor, lin, liber par'că de orice greutate materială a trupului, în vreme ce umbra lui aluneca fantastic peste umbrele ulmilor verzi, conturate fin pe netezișul trotuarului de lumina globurilor electrice...

*

A trecut George Coșbuc fără vâlvă, cum a trăit. Realitatea crudă l-a brutalizat, l-a prigonit și a sfârșit prin a-l izgoni din hotarele ei, stăpânite de oameni croiți din altă materie decât poezii. Când în Bucureștii îngenușchiate se rostiă o sentință grozavă pentru țara noastră, a fost

ca o năruire de stânci peste lume și sufletul lui, tremurător ca frunza plopilor, n'a mai putut prididi. Zănele, prietenele lui, l-au ridicat ușor ca un abur pe brațele lor străvezii și l-au dus acolo unde face suspinul, și ramătul războaielor nu se mai aude. L-au dus, dar eu nici astăzi nu mă pot obișnui cu gândul că George Coșbuc a plecat pentru totdeauna. E un sentiment crescut odată cu mine, pe care i-l aduceam din adâncimea tandafirie a copilăriei, și pe care l-am proiectat în afară, dar a rămas suspendat în gol ne mai găsindu-și razimul căutat. Știu bine că n'aș fi fost în stare să i-l spun și, totuși, cu plecarea lui dintre noi, cât de dureros apasă acest fond de dragoste nemărturisită!

*

O apariție neobișnuită în literatura noastră. George Coșbuc nu derivă și nu continuă. El s'a născut el însuș și s'a ivit elementar, ca purces din inima naturii. În înțeles tehnic, el n'are începuturi: la optsprezece ani a scris ca la patruzeci. Ingerul Domnului i-a pus jericul sacru pe buze, ca odinioară lui Isaia, și i-a poruncit: „Cântă!“ Iar el, copilul minunat al munților cu aier tare și cu rășină pătrunzătoare, a descoperit cum izbucnește din sufletul lui fântâna frumuseții și s'a pomenit cioplind din vorbele aspre, jghiaburile suptiri ale verurilor prin care aveă să curgă cea mai sănătoasă poezie a limbii noastre.

Coșbuc nu s'a cântat: el a cântat și ne-a cântat. Nu el s'a exprimat în imagini rupte din natură, ci natura s'a exprimat prin alesul ei. Ecourile ce se rostogolesc multiplicându-se în nemărginire au fost culese de auzul lui și glasul făpturilor tremură în armoniile strofelor sale cu extraordinare căderi de ritm. Poezia lui este o a doua fire, însuflețită ca și cea dintăiu. Căci ce sunt vuietele vântului, ropotele valurilor, dangătele

clopotelor, tropotele cailor, murmurele codrilor și toată mișcarea cântătoare de care freamătă și răsună versurile lui? Se pare că pământul nostru, clocotitor de viață și împodobit de colorile viguroase ale tinereții veșnic renăscute, l-a creiat pentru a-și vedea într'insul propria expresie, splendidă și fără moarte. Cântărețul a rămas credincios acestei meniri pe care, în măsura în care o simți, îți uiți de tine însuși pentru a nu vedea decât blocul a tot ce trăiește împrejurul tău. Existența ta se confundă în marea existență și nimic n'o mai poate deslipi din solidaritatea organică a rasei și a patriei. Ales, în înțeles profetic, nu ești decât când te-ai coborât în inima țării tale ca să faci bătăile ei bătăile inimii tale, sângele ei să pulseze în arterele tale și sufletul ei să-l respire buzele tale.

George Coșbuc a mărturisit-o :

Sunt suflet în sufletul neamului meu...

S'a zis că el nu e un poet filosofic. Oamenii didactici, prizonieri ai formulilor uscate, i-au spus-o ca un cusur. Dacă aceasta înseamnă să torni în versuri numaidecât plumbul gândurilor deprimate, ori dacă aceasta înseamnă să-ți transformi cântecele în silogisme fără culoare, ori să versifici crâmpoie din sistemele citite, firește că n'a fost și de o mie de ori mai bine că n'a fost. Și totuși din poezia lui se lămurește o filosofie : aceea care se așează dela sine ca o temelie condițională a oricărei opere de artă. Ce echilibrată, ce sănătoasă filosofie ! N'ai să mai citești decât în biblie, la Cartea Facerii, puternicul lui îndemn către viață ; către viața biruitoare și eternă, al cărei strigăt triumfal umple universul de cântec și de veselie. De pretutindeni năvălește torentul existenței, căci *viața este tot, nu moartea*. Nicăieri nu se văd mormintele. Noianuri de verdeață, flori colorate de lumină și talazuri de grâne galbene innăbușă ruinele și osămintele. Natura e un vast culcuș al fecundității, binecuvântat de Dumnezeu.

Sărbătoarea ei e o sărbătoare *de nuntă*. Cântecele ce s'aud aici sunt cântece de dragoste rodnică. Soarele — Făt-frumosul, — răspândit peste tot, zămislește viața. Natura e un leagăn. O creație continuă, fragedă, minunată ca 'n ziua întâia. Stoluri de fete rumene, cu sâni rotunzi, cu suspinul iubirii pe buze, străbat lunțile și lanurile. Flăcăi robuști hăulesc pe văi și le ațin calea. Cât de viu încununează firea toată, acest tineret vesel, aceste fermecătoare intrupări ale puterilor creatoare !

Dar, între frumusețile cerului și ale pământului, omul nu e numai un nuntaș. El e un luptător. Viața e o ciocnire și o întrecere de forțe, o desfășurare de înfrângeri ce se transformă în biruințe, *un șir de nedreptăți* prin care caută, nu să doboare, dar să oțelească :

*Pe cei slabi să-i facă treji,
Pe fricoși bărbați vitezi...*

O luptă, prin urmare, pe care ești dator s'o lupți și s'o cucerești. Soarta nu e vreo intervenție supranaturală care cade în acest războiu al vieții înrăurindu-i, într'un fel sau într'altul, sfârșitul. Ea nu e mai presus de noi, ci în noi ; ni-o făurim singuri prin muncă, prin credință, prin strădanie eroică. Esențialul este viața care ni se impune ca un imperativ universal. Nu-i e îngăduit nimănu să se sustragă acestei porunci. Cine șovăie e un laș. Coșbuc nu are decât cuvinte de sarcasm și de dispreț pentru cei lași. Din tumultul vieții, el înlătură plânsul care e *scornit de copii și de femei*. Omul întreg are un suflet de războinic și nu trebuie să uite nicio clipă că pe piept ti zornăie zalele armurei. Nicio lacrimă în mijlocul tragediei. Cel mult un rânjet, dacă nu un hohot de râs. Căci datoria supremă este : să luptăm, să biruim, să trăim. Să iubim viața. „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și stăpâniți-l pre el” zicea Genesa. Opera lui Coșbuc dă versetului biblic o amploare, o melodie și un farmec cu totul nou.

Un optimism fără margini îl face să-și vadă propriul mormânt *cald și plin de lumină*. Gândurile morții îl *indotesc, dar nu-l frâng* niciodată. Acesta e Coșbuc. Cele două sau trei poezii, pe care și-a îngăduit să le scrie despre sine, așa ni-l arată. Nimic bolnăvicios în cântecele lui. Dimpotrivă, tot ceace este suflet sănătos în trup sănătos, tot ceace intrupează vechia perfecțiune clasică. El a adus în literatură puterea dinamică a vieții, limpede, iute și sgomotoasă ca torențele stâncilor, putere care a făcut din George Coșbuc poetul entuziasmului creator.

Un critic pasionat de clasificări sociale l-a numit *poetul țărănimii*. E o zeghe frumoasă, dar George Coșbuc a purtat tot așa de bine toga antică și pelerina medievală. Amintiți-vă numai de *El-Zorab*, de *Cântec barbar*, de *Andromahe*, de *Ștefăniță-Vodă*, de *Decebal către popor*, pentru a vedea cât e de variată în izvoare inspirația lui. Țărănism n'a făcut de dragul nici unei doctrine sociale. Nota dominantă a poeziei lui e românească, nu țărănească. Tipul rasei îl interesează, nu tipul clasei. Flăcăul dela țară e acela în care viața neamului acestuia bate cu mai multă amploare, precum în trecut această viață exuberantă a bătut în eroii baladelor lui. Și unul și ceilalți sunt intrupări ale aceluiaș tip epic, aristocratic, superior prin vitejie, prin frumusețe, prin puterea vitală pe care Coșbuc o pro-

iectează profetic în viitor: *Noi vrem pământ!* Deaceea, el e poetul energiei naționale.

*

Când a fost să-l îngroape, un necrologist bucureștean n'a văzut în versurile lui decât o ușoară broderie de spumă. E tot ce s'a spus mai greșit. Plastice ca basoreliefurile, răsunătoare ca strunele întinse, lapidare ca inscripțiile, cu rime încheștate ca pumnii atleților, cu strofe care se succed în căderi simetrice de cascadă, așa sunt versurile lui, cele mai încordate versuri ale graiului nostru. Celui care le-a făurit nu suntem noi vrednici să-i deslegăm curelele încălțăminteii.

*

George Coșbuc rămâne poetul înălțimii, al sborului, al încheștării dramatice, al epopeii. A avut ochiu pentru lucrurile mari. A ciselat linia monumentală și luminoasă. Vieța și-a petrecut-o stând de vorbă, peste timpuri și peste spațiu, cu Indienii, cu Omer, cu Virgiliu, cu Dante. Vecinătatea lor îi priia.

Un om, pe care nu-l dă un veac, a închis ochii în vremuri tragice. Norii tristeții s'au dus. Ani după ani se vor scurge pe matca eternității, dar în țara aceasta, luminată de idealul ce s'a făcut una cu pământul, George Coșbuc va stăpâni zărilor, ca însuș *Ceahlăul* lui —

Un uriaș cu fruntea 'n soare.

Nichifor Crainic.

Din Odiseea Cartea XI

Strofele 28-40

Deci eu steleam pe loc ținând arama
Deoparte-acum și stetei până când
Veni să bea din negrul sânge mama;
Atunci mă cunosc și-a zis plângând:
„Copile drag al meu, acum iau sama
Că ești aici! Dar cum veniși și când
Și pe-unde'n noapte ți-ai găsit tu vadul,
Căci greu e celor vii să vadă iadul,

Căci stau la mijloc ape curgătoare
Și râuri mari și nu e de pătruns
Oceanul larg cu umblet de picioare.
Ci numa'n nave iuși! Dar dă-mi răspuns
Și spune-mi drept: din Troia vii tu oare
Cu soții tăi și nu ești încă ajuns
În Itaca 'n ostrovul numai stâncă?
Și nici nu ți-ai văzut nevasta încă?”

Răspunsei eu: „Vai, mamă dragă 'n locul
Acest cumplit sunt de nevoie-adus
Săntreb pe-acel Tiresias prorocul!
N'am pus picioru 'n țara mea și nu-s
Măcar pe-aproape ei, ci tot în focul
Amarei rătăcirii, de când sunt dus
Cu regele-Agamemnon și eroii
Plecați să ne luptăm sub zidul Troii.

Dar haide-acum și-mi spune ce cumplită
Perire-a stins a dulcii tale vieți
Lumină, mamă? Poate-o rea ursită
Și-o lungă boală a tristei bătrâneți,
Ori Artemis, fecioara cea slăvită,
Ce-aruncă 'n lume mândrele-i săgeți,
Șezând în casa ta te-ucise, biata?
Și-mi spune-adevărat, ce face tala

Și fiul meu? Și multă bogăție
A casei mele-o au și-acum tot ei?
Ori alții-au încăput, străini s'o fie,
Căci zic că eu sunt mort? Și spune-mi ce-i
Și ce-are 'n gând pețita mea soție?
A dus-o poate vr'unul din Ahei
În casa lui? Ori stă păstrând, în casă
Cu fiul meu, averea mea rămasă?

Răspunse mama 'n multa ei durere:
„Ba stă și-acum, ea stă 'n palatul tău
Soția ta și rabd' așa 'n tăcere
Și-i zi și noapte 'n plâns, și-i merge rău!
Și-a ta-i și-acum rămasa ta avere
Și-o ține Telemac, acum flăcău,
În pace stăpânind-o cum îi place
Și jertfe sfinte dă și-ospețe face,

„Precum oricui să dea i se cuvine
Când are-a fi și rege oarecând
Și tot poporu 'n multă cinste-l ține.
Iar tală-tău la țară, singur stând,
Acum el prin oraș de loc nu vine
Și 'n foarte rele haine-l vezi umblând,
Și n'are-un așternut sub el mai moale,
Nici oerghi, nici velinți, nici pe dânsul țoale.

Deci iarna'n casa cea de jum umplută
El doarme jos, cu slugii lângă foc,
Când vine-apoi și toamna cea plăcută
Găsește 'n vie-oriunde câte-un loc
Să zacă 'ntins pe frunza cea căzută.
Și plânge-oftând, sărman fără de noroc,
Dorind cu dor întoarcerea-și acasă,
Și triste bătrânețe-acu-l apasă,

„Și-așa perii și eu urmând ursita,
Căci nu m'a doborât cu arcul său,
În casa mea, ținând neprihănită
Fecioară Artemis, nici alt vr'un rău
Din câte boale vin cu urgisita
Durere-amară, nu! Ci dorul tău
Și grija ta, tu suflete-al blândeții
Mă 'mpinsără să-mi pui sfârșit vieții!”

A zis, iar eu, al inimii durute,
Să strâng la piept pe biata mamă vrui.
De trei ori deci cu brațe desfăcute
Voiam pe după gât să i le pui,
De trei ori îns' asemeni umbrei mute
Sau ca și-un vis din brațe-mi o pierdui!
Și-am zis, având durerea mea sporită:
„De ce nu vrei, vai mama mea iubită,

Să lași să te cuprind și-o mângâiere
 S'avem măcar așa, dacă ni-e scris
 S'avem atât de tristă revedere!
 Și'n brațe strânși așa, măcar ca'n vis,
 Prin plâns ne-am stinge-a inimii durere!
 Ori poate Doamna Morții mi-a trimis
 În locul mamei mele-adevărate
 Vr'o umbră de-a 'nșelării cei ce minte,

Ca și mai mult să-mi plângă ochii bieții,
 Și, și mai mult să sufăr jalea mea?
 Așa i-am zis cuvinte-ale tristeții
 „Vai, fiul meu cel drag! — răspunse ea —
 Și cel mai neferice om al vieții!
 Dar nicidecum nu crede c'ar putea
 Persefona să fie-o 'nșelătoare,
 Ci asta-i soarta orișicui când moare!

Căci oase n'are-acum, nici carne n'are
 Al nostru trup, căci pe-astea le-a răpus
 Pe rug puterea focului cel mare,
 Când dulcea vieaș'a oaselor s'a dus,
 Iar sufletul ca visul stins dispăre
 Deci vezi să ieși mai iute 'n lume sus
 Și bine'n minte toate ți le pune
 Și, și nevastei tale-apoi le spune!“

George Coșbuc

„Noi vrem pământ“...

Coșbuc urcă încet, pe jos, dealul Pașcanilor. Spusese birjarului să-l aștepte sus, la bordeiu. Eră o dulce dimineață de vară; ciocârlii se'nălțau cântând în slăvile cerului; toate de pe pământ, lucruri și vietăți, păreau că aduc laudă lui Dumnezeu, fericite că le-a fost dat să existe. Coșbuc pășia încet, gânditor, în liniștea acelei dimineți de vară. La o vreme, aude vorbă 'n urma lui — un glas mânios de femeie necăjită, care-și muștră bărbatul, răsună ca o toacă. Poetul, tinchind din mers, privi 'ndărăt: un om ș'o femeie, mărunței și slabi amândoi, veniau agale, cu ochii în pământ. Gura ei, meliță, vorbea repede și cu răutate. Spunea de juncanii vânduți astă-iarnă, de birul neplătit, de datoriile dela Herșcu, de bordeiul în care plouă, de fata pe care nu pot s'o mărite — de multe, de multe.

El tăcea. Rar, când se mai opriă femeea ca să-și ia suflet, s'auzia și vorba lui, scurtă gravă, pururea aceeași:

— N'avem pământ!

Rostiă vorbele astea, fără să-și ridice ochii, mereu cu acelaș ton, și parcă mereu cu alt înțeles. Eră aci tânguire, aci blestem, aci întunecată resemnare, aci înfricoșat strigăt de revoltă.

Coșbuc s'a oprit în loc s'asculte. Ei au trecut pe lângă el fără să-l bage 'n seamă — femeea, depănându-și cetania ei de muștrări, bărbatul însemnându-i clipele de odihnă, cu veșnică încheere:

— N'avem pământ!

Și pe când ei se adânciau în zare, din vechile lor suferinți un cântec nou se urzia în marele suflet al poetului.

A. Vlahuță

U n i ț i

Noi cu literatura astăzi nu mai stăm în mijlocul istoriei noastre, nu stăm nici în mijlocul tradițiilor noastre, nu stăm mai ales în mijlocul poporului nostru.

Cei de dinaintea noastră, vechii scriitori, au trăit într'un contact sufletesc, se înțelegeau prin scrisori ce au de gând să facă și cum să facă, se povățuiau unii pe alții și astfel mergeau cu toții spre o țintă bine stabilită. Noi cei de astăzi trăim fiecare de capul nostru, și în loc să mergem spre acelaș punct, luăm de-a razna câmpia literaturii în toate direcțiunile și nu ne înțelegem doi cu doi. Brazdele de plug, trase paralel și una lângă alta, de scriitorii generațiilor anterioare, erau arătura în toată legea pentru sămânța ideilor lor și ale neamului nostru. Și noi cei de astăzi tragem brazde — nu mai puține decât cei vechi, căci talente avem și astăzi ca și atunci — dar brazdele noastre sunt trase în toate chipurile cu puțință, și dealungul și dealatul și deacurmezișul, linii care se taie una pe alta, urmând cărarea tuturor vânturilor câte bat prin larga lume.

Iar străinul drumeț, care în treacăt se uită pe câmpia brăzdată de noi, își face cruce, că nu vede o arătură cuminte, ci o lucrare de oameni nebuni.

Asta este ceea ce o numesc privitorii depe laturi secetă sau stagnare literară la noi. Iar cauza? Nepotrivirea puterilor și neînțelegerea asupra țintei. Când douăzeci de oameni se trudesă degeaba o zi întregă să miște din loc o bârnă, nu e de vină numai nevrerea lor de a-și pune puterea, ci mai ales nepotrivirea clipei în care să-și concentreze cu toții puterile deodată. Și așa facem și noi, și cădem rând pe rând obosiți de greutatea ridicării, unii văzând că munca e fără folos, pierd orice voință; alții își pierd orice puțință de a mai pune umărul. Și așa cu toate încordările noastre, stăm tot pe loc.

O, duhul, duhul acela sfânt, care cârmuiește sufletele noastre și le duce pe aceeaș una și singură cărare! Negreșit, ai noștri cei bătrâni au avut pentru ce și pentru cine să se lupte, au avut o țintă, și condeiul le-a fost purtat de aceeaș idee. Nici scriitorii vechi bisericești, nici cronicarii nu s'au nevoit întru atâta osteneală numai de dragul neamului.

Trei idei mari au stăpânit pe acei oameni: întemeierea unei biserici naționale românești, independente, fixarea limbii românești și unitatea culturală a tuturor Românilor. Câtă luptă au trebuit să ducă ei pentru naționalizarea bisericii, pe vremea aceea întunecată, când cea mai grea a lor trudă era să dovedească și să convingă pe Greci și pe Sârbi că nu este păcat a se cântă liturghia românește!

Luminarea poporului întru cele bisericești și „istoricești“ era pentru ei o țintă secundară, căci principala țintă era „să avem și noi scriptura noastră românească“ și nu numai pentru țara în care trăiau scriitorii, ci pentru întreg neamul nostru. Aceste trei vorbe „întreg neamul nostru“, revin cu o obositoare îndărătnicie la toți scriitorii vechi, aceste trei vorbe le apăsă sufletul și le strângea inima.

De ce aveau în condeiu oamenii aceia neconținut neamul și iarăș neamul „nostru“ românesc? Il aveau în inimă. Il voiau „slăvit“ și „unit“ ci „întru toate ale sale“ și cu mintea, și cu sufletul și cu inima, și prima condiție li s'a părut — pe dreptul — unificarea și fixarea limbii.

Idealurile și ținta vechilor noștri scriitori au fost firul roșu și al scriitorilor din generațiunile anterioare. Dar ei au mai urmărit și alte idealuri: Renașterea politică a țărilor românești, Unirea Principatelor, în urmă scăparea de sub epitropia Turcilor și ridicarea României la rangul unei puteri.

Dar firul roșu, în zilele noastre, e rupt. Poate nu e rupt, dar nu-l vedem.

Ori mergem tot după fir, și nu băgăm de seamă? Idealurile urmărite, încă dela începutul literaturii noastre, s'au împlinit în parte. Limba, mai puțin ori mai mult — ni s'a unificat; biserica ne este națională și independentă; o uniune culturală a tuturor Românilor există — sau nu există, după măsura cu care vrei să măsoari; Principatele s'au unit într'un regat liber și ne-am întemeiat un stat și o dinastie.

Ce idealuri să mai avem? Fără idealuri, nu e luptă, și fără luptă nu e nici literatură. Și neavând un ideal, noi ne apucăm acum să deslegăm ce-au legat părinții noștri. Ei s'au străduit să adune, ne-au lăsat pământul țării pe care l-au apărut prin veacuri de nesfârșite războaie, ne-au lăsat puțința de a ne dezvoltă ca să ajungem unde am ajuns, și ne-au lăsat un început de literatură cu adevărat românească și scoasă din sufletul nostru. Noi ar trebui acum să mergem pe ur-

mele lor, să nu risipim ce-au adunat ei și să năzuim a ne lumina poporul ca să-l avem unit și tare. Dar, dacă în multe lucruri noi facem altfel decum au făcut ei, hotărît e, că în literatură mergem de-a dreptul împotriva lor. Am rupt firul tradițiilor, ne batem joc de credința strămoșilor, luăm în deșert instituțiunile țării și așezămintelee ei, rădem în pumni de aspirațiunile naționale și importăm în literatură — în altarul vieții sufletești a noastră — câte și mai, câte bolnave idei și cu totul străine spiritului românesc.

„Să nu risipim ce-au adunat părinții noștri, dacă nu putem înșine noi să mai sporim adevărea; și dacă nu putem spori lumina, să năzuim a o răspândi în popor tot mai mult, aceea pe care o avem“.

Iată idealul nostru, întru toate manifestările vieții, dar mai ales în literatură. Până se va ivi un altul, și poate împrejurările politice să ni-l apropie, acesta trebuie să ne fie cel mai apropiat de inimă.

Din *Sămănătorul*, anul I, n. 2, 1901.

G. Coșbuc.

Nu 'nțeleg

Dacă el nu m'a iubit
Și-l priveam și eu prea rece,
Nu 'nțeleg de ce-a venit.

Dacă nu l-am supărat
Și nici nu i-am spus să plece,
Nu 'nțeleg de ce-a plecat.

Iar acum de-mi tânguesc
Viața care 'n silă-mi trece
Nu 'nțeleg de ce trăesc.

George Coșbuc.

COȘBUC CU FAMILIA

REDACTORII DELA „TRIBUNA”

G. Bogdan Duică

G. Coșbuc

Sept. Albini

M. Pârnu

G. COȘBUC și I. L. CARAGIALE

Revista „Luceafărul”

Cu George Coșbuc

I.

O zi în Sibiu.

Plecasem dela Brașov la Budapesta; și mă abătusem pe la Sibiu, ca să cunosc pe Coșbuc, despre care scrisesem niște foiletoane în *Gazeta Transilvaniei*.

Ce deosebire între energicul ce-mi inchipuiam și ce găsii: Eră plecat modest pe masa sa din redacția *Tribunei*, scriind „varietăți“, serioase și glumețe! S'a înroșit când mi-a auzit numele; îl laudasem „prea mult“, mi-a explicat el mai apoi; și se roșia și acum.

- Mai stai?
- Nu! Haide îndată...
- Incotro?
- Ori unde...

Am trecut două ulicioare doznice și ne-am oprit la o cofetărie unde G. Barițiu venia să-și ia cafeaua. Bătrânul eră de-astădată acolo. Până atunci eu nu-l văzusem. Lui Coșbuc îi plăcea moșul, care tremurâ „filigeanul“ până la gură: „Buni au fost bătrânii ăștia, Duică dragă. Dar aici în Sibiu sunt puțini. Se vede că de-aceea îmi place mie atât de mult Barițiu...“ Și-l încălzia pe bătrân cu privirile-i gânditoare.

Acolo și din acest incident am discutat cu el, întâia oară, ce vom avea noi tinerii de făcut.

Ce va face el, încă nu știă hotărât; literatura critică nu-l încălzise; înaintă instinctiv; despre Ioan Slavici, care-l chemase la *Tribuna*, îmi spunea că nu se amestecă în scrisul său și că-l lasă să facă ce vrea.

— Și totuș, tu ai o direcție; ai baladă, ai note idilice; le-ai luat din sat, numai din sat; n'ai auzit de idiliști...?

— Cum nu?! Să vezi cum am început eu a visă idile românești. N'ai crede. Îmi căzuse odată în mână Salis-Sewis. Îl cetii întreg; și la sfârșit îmi zisei:

„De-astea am să scriu și eu, dar mai bine.“ Acum încerc.

Salis-Sewis este inferior lui Coșbuc; un model nu putea fi; dar *indemn* a fost. Și așa Coșbuc începui idila sa.

Pentru baladă nu mi-a citat niciun *indemn*; balada ne inconjoară de toate părțile; din toți autorii; toți ni-o îmbie; dar la tehnica baladei diferiților scriitori Coșbuc nu se prea gândise. Deaceea îi plăcuse, în foiletoanele mele, pomenirea tehnicii lui Schiller: „Am să fiu mai atent acum, incheiă el discuția.

Îeșirăm în răcoarea de toamnă; și pornirăm spre „Bretter“.

La un puț din stradă se strânseseră trei servitoare; donițele erau pline; dar fetele mai stăteau de vorbă. Coșbuc mă apucă de braț și mă opri: „Iată idila mea! Dragi mi-s, mă!“ Erau chiar frumoase, mai ales una bălană. „Să vezi, mă, de ce-mi place mie grozav puțul ăsta cu apă rece. Intr'o dimineață mă întorceam dela un chef; niște drăcoice de-astea cetiau ceva și râdeau de se stricau. Eu n'am ce face, mă opresc și le întreb de ce râd cu atâta poftă? — „Ia râdem și noi de un nărod care scrie nerozii, mânca-l-ar purecii, că mult haz are“. Și ce să vezi: Nărodul eram eu și broșura care-o cetiau fetele, în zori, la puț, eră o poveste de-ale mele din *Biblioteca Tribunei*! Le-am cetit și eu câteva rânduri; le-am zis o vorbă bună; și am plecat incredințat că voi avea odată mulți cetitori. Cu criticii tot n'o să-mi bat eu capul; critica dela puț mi-ajunge!“ Coșbuc eră mișcat; ochii îi ardeau domol, cald, mulțămii. Tăceam amândoi. Apoi: „Ai dreptate, haide!“

Ce-am făcut până seara nu-i mare lucru: Masă; la redacție, la revizie; pe „Bretter“: câțiva pași pe supt arini; lucruri obișnuite.

Seara m'a chemat la masă, la cină. Mirarea mea! Nu mai uit cina aceea, din

casa lui Popa-Necşa, unde Coşbuc se află în gazdă, cu casa şi masa. O odăiţă cu două fereşti spre stradă; puţină mobilă; vecin Dordea cel tăcut şi fără interese literare; gospodina însă femeie harnică. Intrând găsim pe masă o jumătate de drug de salam gros şi moale, o farfurie plină cu ridichi, o pâine, sarea, două cuţite şi două halbe de bere. „Astea de început, ca să nu înghiţim în sec; de-aici mergem aiurea!“ Asta fu toată cina: Salam din belşug şi bere. Salamul îl cumpărau de-acasă dela un fabricant, cu care Popa-Necşa era prieten. Era deci mai ieftin; şi Coşbuc putea să consume mult... Seara am sfârşit-o... aiurea.

Aceasta mi-a fost întâia zi cu Coşbuc, în Sibiu.

II.

La început în Bucureşti

Trecusem munţii; el a venit după mine, direct la mine. Am rămas mult timp împreună.

La *Convorbiri* se cetia *Zamfira*, despre care doar numai noi doi ştiam că apăruse întâia oară în *Tribuna*. T. Maiorescu fusese încântat: Caragiale, ştiindu-mi relaţiile cu Coşbuc, îmi şoptia la o fereastră: „Apăraţi-l, mă, să nu se bolnăvească ca Eminescu!“; târziu sosise şi Al. Davila, în frac şi clac, şi aseultă o nouă cetire a lui T. Maiorescu. N'am uitat pe *C'est joli*-ul acestui cavalier de Bucureşti, care tribulă prin literatură. Un triumf.

Dar a doua zi mâncam aceleaşi puţine şi simple feluri la un birt economic de lângă Kiriazi! Coşbuc era sărac lipit, caşi mine. Sărăcia ne siliă să fim tovarăşi de odaie; prietenia ne înlesnia tolerarea reciprocă a particularităţilor noastre.

Schopenhauer mă dusese de mult la budişti, la literatura indică. Tradusesem (din nemţeşte) pe *Savitri*, pentru *Tribuna*. Şi stăruiam ca Coşbuc să traducă rimat pe *Sacuntala*.

— Cum? din nemţeşte? Aşteaptă să învăţ sanscrită...

— Nu se poate aştepta, fă-o!

Şi o făcu după cea mai veche traducere în proză nemţească — o tipăritură din secolul XVIII controlată cu o traducere nouă (Din Reclam?).

T. Maiorescu era nerăbdător să vază pe *Sacuntala* în *Convorbiri*. Coşbuc întârziă. Odată, într'o dimineaţă, T. Maiorescu mă întrebă: De ce nu vine *Sacuntala*? — Coşbuc ţine s'o citească întâiu lui Slavici! — Ca ce? întrebă rece şi cam mirat T. Maiorescu. — Ca stilist, răspunse eu. — Da? Totuş zi-i să nu întârzie! Şi *Sacuntala* veni.

Pe Coşbuc nu-l încântă numai poezia: îi plăcea şi filosofia aceea practică, din care a ţinut să ne dea o părţică de sentinţe. Dar, să fim sinceri: Prea adânciţi în aceste orientale nu eram; cetiam, chibzuiam, socotiam că bine este să le cunoască şi alţii; dar până la o adâncire critică a budismului *pe-atunci* nu am înaintat nici el, nici eu.

La întâiele cetiri, acasă, asistă câteodată şi G. Murnu, precât mi-aduc aminte, într'o casă şi-o curte, pe care n'o mai regăsesc, pelângă Oţetari, la blânda şi uscăţiva cocoană Aristiţa, care nici idee nu avea despre cine-i şade în casă, în mica-i odaie din fund. În casa cea mare, din faţă, şedeă un pictor cu renume. (Luchian?)

Numai pe atunci l-am văzut pe Coşbuc nedespărţit de manuscriptul său şi de proza nemţească, din care traducea. Mi-aduc bine aminte cum câteodată scotia manuscriptul, îmi întindea — ca germanist! — cartea Neamţului şi controlam împreună depărtările şi apropiierile de „original“: *Sacuntala* era într'adevăr o obsesiune pentru Coşbuc, care lucra repede, repede.

III.

Din convorbirile cu G. Coşbuc

Odată glumiam cu gândul morţii. El: „Mori liniştit, că te 'n condeez eu după aceea!“ Eu: „Dar de-o veni altfel?! Tu

știi că adun de pe acum materia. De pildă, scriu ce vorbim... ”).

Inainte de deportarea mea in Bulgaria poliția unghurească mi-a cotrăbăit două zile toată casa și mi-a luat toate hârtiile. Nu mai găsesc vreo zece conversații cu Coșbuc. Până acum am dat numai de una, pe care o public așa cum a fost scrisă la iuteală. Ideile sunt clare; forma de-atunci rămâne și mi se va ierta.

Cu G. Coșbuc la „Căpitanu”

1904 17 Dec.

Intre altele:

Eu: Tu ești Boșcu din *Tribuna* dela 1884. După stil, tu...

Coșbuc: Da. Să vezi, măi, cum a fost. Eu îi spuneam mamei să-mi povestească povești. Mi le spusese toate — câte le știă. In sat nu știă pe nimeni să mai știe altele. Auzise însă de Ion Goriță dintr'un sat vecin, că știe povești. Ion Goriță era un om gras, ca un Falstaf. „De l-ei vedeă trecând, să-l chemi la noi”. Odată iată-l pe Goriță că trece. L-am chemat și mi-a spus povești. *Filosofii și plugarii din Tribuna* este auzită dela Goriță. Este făcută după ce mi-a spus el. Dela el am și altele.

Eu: Care?

Coșbuc: *Pământul Turcului* am auzit-o dela el. Și am mai auzit una, pe care Slavici n'a publicat-o.

*) P. S. Adaog incidentul cum era să mor de ...piciorul lui Coșbuc. Plecasem la Ocna-Sibiului, la scaldă. Lacuri sărate. „Innoată, Duică!” zise Coșbuc, „ce stai tot la mal?” — Nu știu innoată! — „Nu se poate, știi!” Și mă npinse cu piciorul în lac. Eu o apucaii, la vale. Căzând ochii ardeau albastru, iar inima bătea toaca în piept. Am avut numai gândul: „Ce greu îi va fi lui Coșbuc să știe că m'a înecat!” Atunci simții o mână care începă a mă ridică. Era el, care sărise după mine. Mă liniștii, respiram vesel; dar el era urât cum n'a fost niciodată: vânăt, negru, trist. Invălinindu-se în cearșaf a stat mult timp pe gânduri, nemișcat, până ce începă mângâios: „Bine, mă, așa de ușor te lași tu să te omor? In loc să-mi dai tu una, să mă nveți minte”. La o cârciumă cu o grădină cu copaci bătrâni din Ocna ne-am încălzit apoi vieța cu un vin bun...

Eu: De ce?

Coșbuc: Nu știu. Era cam cu haz. Ceva indecent. Nu știu, eram eu prea tânăr, nedibaci, de nu putusem să acoper indecențele cum le-ași putea acoperi azi; ori a găsit el altceva, nu știu. Nu l-am întrebat niciodată. Nici după ce am venit la *Tribuna*, n'am întrebat. (O trimesese din Cluj.) S'o fi perdut pe-acolo.

Pe *Filosofi și plugari* am să-i reiau însă, să-i prefac.

(Relativ la St. O. Iosif)

Coșbuc: A terminat pe *Ștefan*?

Eu: Da, mi-a spus că l-a depus la minister.

Coșbuc: Are el ceva, ce nu-mi place în epica lui. Este prea liric. (Eu zisesem că modelul, de Herder, *Cid*, este bine ales). Să vezi tu, Homer, n'are de-astea. Apoi îmi dă drept caracteristică, pentru calitatea epică a lui Iosif, poesia, cum unul părăsește țara sa (Ardealul) și cum de pe creasta muntelui mai aruncă o privire înapoi. „Asta, vezi, e strajnică!”

(Relativ la Regina Elisabeta)

Coșbuc: Nu se poate traduce în românește. Iată încerc de patru ani să-i fac o broșură de traduceri și nu iese. Ținea mult să-i traduc o poezie cu doi fluturi care se iubesc o zi, se sărută și mor. Mi-a trimis-o copiată cu mâna ei, s'o traduc. Voiă îndată. Am lucrat câteva ceasuri. Gardistul dela palat a venit de câteva ori și n'am dat-o gata. E ceva ce nu se poate prinde; e abstract.

Eu: E prea fantastică, ca să găsești puterea de-a traduce orice. Dar, alege!

Coșbuc: Și prea abstractă uneori. Vezi, așa am înțeles de ce odată mi-a spus că nu poate suferi pe Goethe. Goethe e real; pune asta ici, aia dincolo, și poți prinde tot. Ea nu înțelege asta.

Dar in sentențe îmi place. Unde-i religioasă răușește cu ele bine. Am să traduc sentențe.

G. Bogdan-Duică

Izvor de apă-vie.

„Când Prier-alb, feciorul lui Tulnic împărat
Din casa părintească la taberi a plecat,
In alte lumi, să caute pierduta lui draguță,
A dat lui Prier-negru atunci o năfrămuță
Și-a zis: „In toată ziua poți ști de soarta mea!
Privește-mi năfrămuța și tu când vei vedea
Pe mijlocul ei dungă de sânge, dungă lată,
Și știi, iubite Prier, că-s mort!“ Și zilnic cată
Năframa-i Prier-negru, iar când a opta zi
De sânge lata dungă pe mijloc o zări
E mort! a zis și 'n clipă a încălecat feciorul
Pe Vintez, cal sălbatic, să-și caute frățiorul.
Găsindu-l într'o silhă de fagi, în stane schimbat
La sfânta Luni se duce și sfânta Luni i-a dat
Invăț să ude stanul cu stropi de apă vie...“
Așa spun din poveste bătrânii. Din vecie
Așa le-a rămas rostul din basme și povești
Că mulți viteji năsdraveni și fii împărătești
Cătau ori cu tovarăși iubiți, ori numai singuri,
Izvor de apă-vie. Și spun că eră'n crânguri
Acel izvor, în codrii vechi, fără de cărări,
Și-un monstru stă de pază, balaur ce pe nări
Și gură vărsă flăcări, de foc aveă plămâni.
Iar dacă vrei legenda, frumos o spun bătrânii,
Cum palidul balaur ajunsese păzitor
Pădurii, cum izvorul ajunsese-a fi izvor
De leac. Legenda asta eu vreau să ți-o spun ție
Să vezi, ce mândru-i rostul din basm cu apă-vie!

*

Pe vremea când balauri și secerbade-arătări
Aveau culcuș prin peșteri de munți și pe sub mări
De ghiță, trăiau monștrii cu forme sfovoase
Când zmei sălbatici, spaima copilelor frumoase,
Cereau în largi palate molatec adăpost:
Pe-acele vremuri basmul vorbește cum c'a fost
Un craiu cu nume mare, dar crunt acela nume
Cum n'aveau crunt atâta toți monștrii de pe lume
Tiran de tot, cu moartea mai mult eră dedat
Ca vârful gol de munte cu cer înegurat,
Și orb în judecată, sălbatec în mânie,
Ziceau oamenii fărăi că nu-i creiat din glie.
Și n'are suflet, n'are nici inimă, că'n loc
De inimă, el poartă un foc, demonic foc,
Ce-l arde și-l zdrobește și'n veci nu-l poate stinge
Decât numai beția de lacrimi și de sânge!

Craiu Sânger! Toată lumea Craiu Sânger l-a numit.
Tot omul care-odată pe Sânger l-a zărit
Cădea 'n lingori și'n friguri, silhii trăia cu anii,
Iar dacă scăpă teafăr, trei luni făcea mătanii,
Căci Sânger numai sânziuri pe lume răsădiă;
El nu iubiă pe nimeni și nimeni nu-l iubiă.
Mereu încrășiă gene, cătând la spăzi tăișul,
Cu toată lumea largă sta Sânger de-a poncișul,
Chiar soră, frați și doamnă, părinții i-au fugit,
De groaza lui pe lume. Căci nu s'a pomenit
Alt om ca el; nici s'ară n'a fost așa ca dânsul,
Căci el a fost Craiu Sânger ce n'a cunoscut plânsul!

Ci spun că Sânger totuși iubiri mai cunosteă,
Căci el aveă o fată, pe Lina, și-o iubiă
Cu patimă. Dar Lina de fel n'a fost ca Sânger:
Frumoasă eră, blândă, cu sufletul de inger.
Și n'a fost decât roabă! Căci Sânger a zidit
Un turn cu temelii din piatră de granit,
Cu porți de aur gemeni și'n turn a pus pe Lina:
Ea n'aveă niciun umblet afară din grădina
Cătâne-său, nici oameni la dânsa nu s'au dus,
Căci dânsul eră moarte. Și crudul craiu a pus
In preabătul grădinei pândăș iară pândășul,
Nici somn n'aveă, nici pace, căci Sânger pătimașul
A prins dela o vreme pe-argat a-l bănui
A prins apoi a-l bate, mereu a-l chinui,
Să-i spună ce om are cărări de turn aproape?
Și spun că mai la capăt, argatul ca să scape
De-atâta bănuire, i-a spus neadevăr,
Că'n toată noaptea vine la fată Calapăr
Și-atunci, cum a fost Sânger om negru de furtună,
Om care-și făcâ lege din cea mai grea minciună,
Roși până la creștet, și negru de turbat,
A 'nșipt recele paloș în palidul argat,
Sfărmându-l bucățele cu spada și toporul.
Așa pe rând cu toate! Să prind' acum feciorul!
A zis și-a dat poruncă, dar servii dinadins
Umblau din casă'n casă, pe Calapăr l-au prins
Și l-au tăiat din spade și l-au strapuns cu sulți
Și l-au legat de coama fugarilor, pe uliți.
Trăgându-i mișește cadavrul țândărit,
Pân 'oasele, pe drumuri, de-abrust s'au fărimit.
Căci astfel eră Sânger, spun basmele de dânsul
Că'n toată-a lui vieață, el n'a cunoscut plânsul!

De-atunci s'a trezit lumea în alt amar de munci.
 În preabătul grădinii lui Sânger-Craiu de-atunci
 Ea pază n'a stat nimeni, dar servi au stat ca pază
 Prin tot cuprinsul țării, să prinză și să vază
 Fecior vorbind cu fete, cum hasmele ne spun,
 Nici nu știă ce face Craiu Sânger de nebun!
 Și cât a fost crăimea de întinsă și de lată,
 N'a mai rămas un singur fecior, măcar o fată
 N'a mai rămas, căci servii nebuni într'adevăr
 În tot feciorul țării vedeau un Calapăr,
 Și'n orisicare fată de crime-aveă oglindă.
 Acesta le-a fost numai tot dreptul, ca să-i prindă.
 Apoi a dat Craiu Sânger porunci de-a năruit,
 Intregul turn cu zidul de piatră de granit,
 A spart chilii frumoase și-a rupt porțile gemeni,
 Tăind zidirea toată pământului asemeni.
 Și'n loc de turn, acolo el a durat prinsoni;
 A pus la lucruri grele pe fete și feciori.
 Silifi au fost să lucre, muncind din greu cu anii,
 Sireag înireg de temniți, tot pentru ei, sârmani!
 Tar Linei, ca la fete, ce poartă într'ascuns
 Amoruri criminale, tiranul craiu i-a tuns
 Cosițele, ca astfel mai tare să o doară,
 Dând semne, biata fată, că nu-i mai mult fecioară.
 Și-asă batjocorind-o cum n'a putut mai laș,
 Tiranul a purtat-o de-alungul prin oraș
 Cu șgomote și chiote de-o lume păgânească!
 Dar n'a ucis-o craiul, ci ca să-i amărăscă
 Mai greu sfârșitul vieții, la servi porunci a dat
 S'o ducă 'n silhe negre, s'o piardă'n codrul lat
 Căci astfel eră Sânger; mai monstru decât dânsul
 N'a fost vr'un om; pe lume el n'a cunoscut plânsul.

Trei zile lungi în codru noptatec s'a luptat
 Cu temere și tremur copila. I-au legat
 Picioarele cu lanțuri să nu-și strămute locul;
 Zăcea pe glii, aprinsă de sete, cum e focul--
 De-aprins, căci setea numai, grea sete ucideă
 Pe fata lui Craiu Sânger. Și biata, cum plângea
 Vărsând din ochii-albaștri de lacrimi mari o vale,
 Veni pe gând să beie din lacrimile sale.
 Și-a zis cu gemăt aspru: „Vai, Dămne, văd că-i scris
 Să mor cum nu mai moare alt om! Căci arse mi-s
 De largi vâpăi plămânii și buzele-mi albastre!
 Să fiu de-acuma hrană pădurilor sifastre
 Și vremurilor grele! Să n'am eu nici sălas,
 Nici preoți; numai lupii, de sânziuri pătimași,
 Să-mi sfărțice cadavrul, și corbii duși de vânturi
 Să'mpart'a mele oase pe-o mie de pământuri!

Oh, Doamne! Tu ești mare, ești bun și 'ndurător,
 Oh, nu mă lăsa 'n umbra pădurilor să mor
 De fiare sfâșiată" — Și plânge; precum plânge,
 Pe palmi adună lacrimi și ca 'n pahar le strânge
 Mai multe, tot mai multe; al ochilor potop
 Se varsă nebunatic în stropi, dar niciun strop
 Nu piende cărărișă spre palmile vecine.
 Când palmile 'mbinate de lacrimi au fost pline,
 Copila blând se 'ndoaie, din greu a suspinat,
 Apoi hâu din lacrimi. De-abia i-a lunecat
 În piept ultimul picur, de-abia se prăvălește
 Cel strop rămas pe palmă, când Lina și simfește
 Că lumea ei se 'ntoarce, că genele-i s'ating:
 Pe palidele-obrazuri, lini picuri se prăling,
 Pe frunte-i cade bură; din brațe-i curg șiroaie,
 Și pieptul rouează, din păr îi cade ploaie
 Și hainele-i se 'ngreun, tot trupul e pârău,
 Căci membrele sub apă topindu-se mereu
 Fac trupul să tot scadă în șipot, în pârae;
 Și 'n două-trei clipite, copila cea bălae
 Rămase numai urmă de-un limpede izvor
 Cu ape dulci, cu murmur etern șopotitor.
 Un șopot lin ce pare că spune tot de dânsul,
 De Sânger-Craiu, tiranul, ce n'a cunoscut plânsul.

Dar Sânger-Craiu, tiranul, din ce eră nebun,
 Mai mult înnebunise. Așa vorbesc și spun
 Poveștile, că 'n urmă muștrarea conștiinții
 S'a prins de el, sălbatec crâșniă din dinți, cât dinții
 Sudori storceau de sânge, dar nu-i părea lui rău
 De-atâtea mari ucideri, de 'ntreg trecutul său,
 Ci numai pentru fată simțiă muștrare dânsul,
 Dar nu plângea, că 'n viață el n'a cunoscut plânsul.
 Și, ca să-și amăgească muștrările din piept,
 El a chemat la curte pe cel mai înțelept
 Din câți știau să-și afte pe stele soarta toată --
 Și-acela, prin văzduhuri trecându-și ochii roată,
 Prin zece nopți de-arândul mari taine le-a pătruns:
 Și 'n urmă lui Craiu Sânger așa i-a dat răspuns:
 „O stea văd eu pe ceruri cu semne de repaos...
 În pieptu-ți furtunatec lipsește-un larg adaos
 De liniște și pace, Craiu Sânger! Și din stea
 Cetesc acel adaos. Când nu vei mai aveă
 În tot cuprinsul țării nici măcar o săgeată,
 Când orice fel de 'armă prin țara ta cea lată
 Nu va mai fi nici paloș, nici spadă și topor;
 Când liber va fi 'n drumuri oricare călător
 Și nu se va mai teme de nopți și căi înguste,
 Când zece sărindare și zece sărăcuste

Primi-vei pentru Lina : scăpat vei și atunci
De chinul tău, o parte tu pierde-vei din munci !
Atâta-i tot ; fă toate, Craiu Sânger, bagă seamă
Și fă ; când vei fi gata, atunci tu mă cheamă
De nou, să cat voința puterilor de sus. — “
Așa i-a zis. Dar Sânger pe cugete s'a pus,
Și nu-i venia să facă, la cruce de drum stă dânsul,
Căci Sânger eră craiul ce n'a știut ce-i plânsul.

Dar a făcut el totuș. Din fioc palat
Și, fioc colibă a pus de-au adunat
Săgeți și lănci și sulți și spăzi înveninate
Și paloșe, topoare de-oșel, și le-a pus toate
Pe zece mii de care, la fiecare car
Perechi tot câte patru de bivoli înjugar
Și, două luni de-arândul mergând, în depărtare
Le-au dus la mări afunde și le-au svârlit în mare.
Apoi au prins să sune mari clopote întins
Și jalnic prin biserică pii preoți au aprins
Făclile de ceară din sfeșnice-aurite,
Din turn răsună toaca prin tinzi împodobite
Treceau în rând cădelniți cu fumul lor domol,
Iar sfânta rugăciune curgea dela pristol :
Erau pentru copila lui Sânger săvindare.
A dat apoi drum liber dușmanilor, cărare
La toți din tot cuprinsul hotarelor a dat —
Și n' urmă pe citețul de stele l-a chemat.
Acela, dac'aude că simte încă grele
Mustări în suflet Sânger, din nou privi la stele,
Și, plin de murmur aspru, clătind mereu din cap,
A zis : „Stăpâne ! Tartă, dar nu pot să te scap
De chinul tău sălbatec, pe câtă vreme n' jară
Mai este încă un paloș ! — Când servii tăi legară,
Pe Lina și o duser' în codru, au pierdut
Un paloș ei pe cale. Ei nu mie cunoscut,
În ce loc e ; dar pleacă, stăpâne, însuși pleacă
Și caută-acel paloș și dă porunci să-l facă
Bucăți, a lui cenușă s'o volbure pe vânt,
Așa să-ți piară chinul, cum pier pe pământ
Cenușa n'volburată ! La paloș dar ! printr'însul
Un leac vei afla, doamne, și-acela leac e plânsul !”

În zori de zi Craiu Sânger spre crânguri a plecat,
Să caute paloș. Chinul atât a măcinat
Puterile-i, cât sarbăd de-abia și trăgână traiul
Așa de mult slăbise în scurtă vreme craiul.
Din zori de zi pe drumul îngust a mers mereu,
Prin silhe mari, cu ochii bătănd tăișul greu.

Al codrilor sălbateci, pe căi și sub căruntul
Desimilor, un paloș căutând cu de-amăvuntul.
Și cum pășia cu silă, el tot părea scăldat,
Și n' alb de ochi un purpur de sânge-i s'a lăsat
Și-un purpur de stropi roșii s'a pus pe-a sale gingiri,
Iar fața lui primise color ca de funingi :
Un monstru părea, sîră, un tip întunecos,
Cum nu-i pe lumea noastră nimica mai hidos !
Mergând așa, pe vremea când soarele se ngână
Cu noaptea, a dat Sânger cu ochii de-o fântână
Și, căci i-au ars plămâni de sete, a băut
Din apele curate, ci Doamne ! N'a știut
Că bea schimbate lacrimi a Linei și bea sânge
Din fată-sa, și iată ! El bea și n'cepe-a plânge !
El, crudul și tiranul, ce-atâtea vieți a stâns
Și-a fost născut pe lume să nu cunoască plâns
Și milă, el acuma în ochii săi simțește
Potop întreg, sub plângeri gândeai că se topește ;
Atât eră de gemet înfrânt și abătut,
Că orice om atuncia, de cumva-ar fi văzut
Pe craiu, putea să joare, că nu-i acela dânsul,
Nu el e Sânger, Craiul ce n'a cunoscut plânsul !

Oh, n'avea ce să caute mai mult în codru des
Pierdutul paloș ! Craiul atunci a înțeles
De prima oară n' vieață că n' plânset stă balsamul
Durerii și de-accea tiran lucră tiranul
Căci nu cunoaște lacrimi ; iar cei cari nu plâng
Sunt tot acelaș suflet cu siarele din crâng !
Atunci de prima oară, cu sfânta limpezime,
În ochi i se desfășur' întregile lui crime ;
El vede morți cari sbiară și brațe reci întind ;
Feciori uciși se nalfă și-l blastămă murind
Iar dintre ei mai palid și plin de răni s'arată
Acel ucis pe ulți de cai sumeși ; o ceată
De mame vin cu pruncii uciși pe sânul drag ;
Și fete vin șiraguri, și n' ultimul șirag
Mai mult răzbunătoare și cruntă dintre fete
Apare-un trup cu lanțuri, un cap orfan de plete,
Și Doamne ! Craiu n'chide cu groază ochii săi ;
Cunoaște ce nemernic a fost și, de vâpăi
Cuprins, mai tare plânge și-l arde n' suflet vina,
Când știe că izvorul e Lina ! și pe Lina
Ar vrea s'o mai cuprindă s'o strângă n' al său braț !
Și-atunci, ca niciodată, din ochii lăcrămași
Tucep a pocni flacări pe nări și de pe gură
Șiroiu curgea de pară, scântei o mie cură
Din barba lui, și dinții de jar i se profac,
Se n'tind ale lui membre, cu solzi i se îmbrac

*Si 'gfiare-i cresc la mâni și la picioare ghiare,
Limbi mari acum învârte și colți are de fiare!
Crud monstru între oameni, pedepse l-au ajuns
Si-acela tip sălbatic a fost numai răspuns
Pornirii lui de monstru! Să-l știe toți că dânsul
A fost un craiu sălbatec ce n'a cunoscut plânsul!*

*A fost de mult odată, spun oameni un izvor
Cu ape dulci, cu murmur etern șopotitor;
Și spun că toți vitejii cercau acele ape,
Căci cine bea din ele oricând putea să scape
De orice rău: bătrânii pe loc întinereau,
Bolnavii totdeauna se însănătoșiau*

Tribuna, 1887, Sibiu.

*Durerea trecea 'n visuri, plânsoarea 'n bucurie
Și moartea trecea 'n viață, căci apa era vie;
Mai spun că stă balauri acolo și păziă
Mereu acele ape, și nimeni nu-l putea
Cu braful său învinge, cu arma omenească
Eră peste puțină un om să-l biruiască,
Ci numai cu mătânii și sfinte rugăciuni
Și numai cu ajutorul și sfatul sfintei Luni...
Azi nu mai știe nimeni de-acel izvor; se pare
Că-i sec de tot: și totuș în piept tot omul are
Acel izvor, de cumva voiește a-l avea:
E lacrima! Căci poartă un cer întreg în ea,
Și 'n ea stau toate-acele puteri mari ale firii,
Izvoarele credinții, nădejzii și-ale iubirii!*

George Coșbuc.

NOTA. Coșbuc, în tinerețe, avea intenția să versifice poveștile și legendele noastre, precum și diferitele obiceiuri și superstiții. Din acest ciclu fac parte și *Nunta Zamfirii* și *Moartea lui Fulger, Armindenii*, etc. În foiletoanele ziarului *Tribuna* din Sibiu a publicat o bună parte din ele, asupra cărora n'a mai revenit. *Izvor de apă vie* e una din aceste încercări, pe care o retipărim pentru a se vedea dibuirile începutului și drumul străbătut de talentul lui Coșbuc.

Red.

Coșbuc și idealul național.

S'a vorbit la moartea marelui poet, și de ideile sale politice. Discuția au stârnit-o afirmațiunile gratuite ale unor ziare de tristă memorie, interesante într-o politică total naufragiată astăzi, ziare ce țineau să-și sprijine ticătoșia cu testimoniile necontrolabile ale morților. Li s'a răspuns că, deși George Coșbuc n'a spus-o nicăieri, credința lui politică iese din consensul întregii sale opere și ea nu poate fi alta decât aceea care s'a intrupat atât de maiestos, cu prețul unei profunde tragedii. Impie dintr-o parte, necomplectă din cealaltă, discuția aceasta a fost de prisos. Pentru cine cunoaște opera lui, e cel puțin o naivitate să pui în discuție contradictorie marea idee politică pe care a hrănit-o puterea creatoare a lui Coșbuc și nemărginita lui dragoste de țară. Un amănunt din viața lui ne lămurește mai mult decât orice presupunere. Venit

din Ardeal în țară, Coșbuc n'a cerut niciodată să fie recunoscut cetățean român. Când i se puneă această chestiune, poetul a întâmpina cu un zâmbet ironic ca pe orice goală formalitate. Pentru dânsul Ardealul și țara se contopiau în unitatea supremă a neamului și singura, adevărata cetățenie i-o dă conștiința lui făcută una cu conștiința națională. Că acestei unități, care trăia în sufletul său ca o realitate atotstăpânitoare, poetul i-a dorit și forma concretă politică — cine se îndoieste decât cei ce nu cunosc scrisul lui? George Coșbuc a spus-o limpede în poezia *Spade și Corăbii*, dedicată prințului moștenitor. Pentru ideea răspicată și pentru dureroasa potrivire a morții sale în pragul întregirii naționale, reproducem sfârșitul acestei poezii

*Și eu, și-acei ce pe-a vieții cale
De patru ori făcurăm drum mai lung
Decât al tău, mai pot spera s'ajung
Să văd pe culmi izbânda vieții tale?
Tu crești acum voinic și Dumnezeu
De nu-i măhnit pe noi ca să ne bată
Cu ce-a știut mai aspru el vreodată,
Să bat' un neam, vai, neam român al meu,
De ce chiar tu să ai o judecată
Așa de grea! — de nu-i măhnit pe noi,
Cu bine-ți va spori 'ndelung și anii,
Cu braț voinic îți vei oprî dușmanii
Și 'n lupte vei conduce ostași eroi.
Visăm și noi, de mult visăm voinicul
Ursit să scape-o fată de 'mpărat,
Cum Făt-Frumos ursit a fost s'o scape,
El iar o să ridice-un neam furat
De-ai săi dușmani și-aproape aruncat*

*Subt bulgării 'nmormântătoarei sape.
Veni-va El, și peste munți și ape,
Sumeț va stăpâni în Vest și în Ost —
In inimă-mi, o știu, o știu eu bine!*

*Și va veni, veni și-un timp dorit,
Când cele 'nguste-și vor mări cuprinsul,
Când cele ce-au fost joc vor fi 'ntr'adinsul,
Și nu ne va 'ngrădi 'n puteri invinsul
Șirag de munți:*

*Tu-rege, prea mărit,
Al vremilor de-atunci, Tu, mândre nume,
Voii fi 'n mormânt cu suflet tresărit
Știind că 'n lupte porți cumplite săbii
Și drum mareț Tu dai schimbatei sorți,
Că în larg pe Pontul Euxin, Tu porți
Uitate 'n stol puternice corăbii!*

Cronica

Educație. Școală

Propuneri cu privire la organizarea Facultății de Medicină dela Cluj.

Clujul și nu alt oraș trebuie să devină centru românesc și focar de cultură românească în Ardeal. Alegerea altui oraș ar însemna a lăsa în inima Transilvaniei o fortăreață formidabilă a maghiarismului. A româniza Clujul — artificial maghiarizat — înseamnă a fi stăpân în casa ta.

Nu ne vom ocupa aici decât de organizarea Facultății de Medicină. Năzuința celor chemați s'o înfăptuiască trebuie să fie: Să se creeze o Facultate așa fel înzestrată și având un corp didactic așa fel selecționat, încât această școală nu numai să nu fie mai prejos, dar chiar să pună în umbră pe cea de până acum. Ea trebuie să producă în timp relativ scurt stocul de medici — așa de măreț — de care are nevoie țara, și pregătirea lor să fie cât mai potrivită cu rolul ce vor avea de îndeplinit. Școala: va trebui deci să aibă mijloacele de învățământ practic cât mai complete; iar programul va trebui alcătuit așa fel încât studentul să poată realmente urma cursurile și trage maximul de folos în timpul cel mai scurt.

De unde și cum să se recruteze corpul de învățământ?

Sunt trei soluțiuni: 1. Să se aleagă elementele tinere cele mai bune dela actualele Facultăți din Regat, precum și dintre medicii distinși ardeleni; 2. Să se angajeze pe timp limitat specialiști cu reputație, din țările străine ca Franța, Belgia, Elveția; 3. Sistemul mixt.

Prima soluție este cea mai firească și va fi probabil adoptată; dificultățile însă nu vor lipsi mai ales în ce privește modalitatea selecțiunii. Influențele politice sunt atât de decizive la noi în vechea Românie, încât numirile de profesori universitari au fost mai totdeauna principalul criteriu chiar și atunci când s'a instituit concurs.

Facultatea dela Cluj nu trebuie să fie o dependență a altei Facultăți, și nici premiul de consolare al celor cărora li s'a „făgăduit“, dar nu pot fi plasați momentan la București de protectorii lor politici. Cei cari vor fi chemați la Cluj, trebuie să fie hotărâți a rămâne acolo și a-și consacra tot entuziasmul și toată energia pentru ridicarea școlii ce o fondează.

Clujul nu trebuie să devină sala de așteptare pentru București. Insist asupra acestui punct, căci noi am avut — cine ar crede? — profesori la Facultatea din Iași care își aveau locuința și

clientela la București. Va mai fi cu puțință această anomalie în România de mâine? Armonia, unitatea de acțiune culturală și națională care trebuie să domnească între toți cei chemați acolo, nu trebuiesc paralizate prin disenziunile politice împrumutate de aici.

Cuția Pandorei trebuie lăsată dincoace de Carpați, și îngropată undeva adânc ca să n'o mai poată găsi nimeni.

Se pune acum întrebarea dacă Facultățile noastre posedă stocul de elemente necesare formării unei noi Facultăți. Este evident că dacă s'ar pretinde numaidecât savanți străluciți pentru fiecare specialitate, dificultatea ar fi mare și nu s'ar putea găsi decât foarte puțin. Dacă însă — și aceasta e mai rațional — s'ar cere oameni cu pregătire serioasă, energii tinere cu dor de muncă, cari ar putea, lucrând în împrejurări prielnice, să ajungă adevărate valori ale științei, atunci problema ar fi mai ușoară. Asemenea elemente se găsesc la noi printre asistenții, docenții, medicii prin concurs ai Eforiei, etc. Lucrul se va putea realiza însă nu fără oarecare perturbare și descompletare a instituțiilor de aici. S'ar putea întreba cineva, cum se face că în curs de atâția ani Facultățile noastre n'au putut produce destule elemente de valoare care să se consacre științei și învățământului?

Au fost catedre care devenind vacante, cu greu s'a găsit cineva să le ocupe și nu totdeauna din specialitatea cerută, ci din una înrudită. Explicațiunea este următoarea — și lucrul are importanță să fie relătat, pentruca, la organizarea noii Facultăți, să nu se repete greșala de care s'au resimțit Facultățile din Regat.

La aceste Facultăți preparatorul, asistentul, docentul, nu au decât alternativa ori să ajungă profesori — eventualitate rară, ori să rămână toată viața într'o situație materială precară fiind plătiți cu 150 până la 200 lei pe lună, și neavând nici-o posibilitate de a-și ameliora situația materială, prin munca lor științifică, ori activitatea lor didactică. În adevăr, cursurile sunt gratuite în mod obligator prin Regulamentul Facultății. Docența e un titlu sterp, care nu-ți conferă decât dreptul de a ține cursuri gratis. Deaceia tânărul asistent, cu dor de a face știință, își epuizează entuziasmul într'un an, doi, după care, învins de greutatea vieții, intră descurajat în masa obscură a slujbașilor, ori medicilor de cartier. Din această cauză pepiniera de elemente valoroase e redusă, mai ales la specialități în care titlul de asistent nu comportă venituri din clientelă. În organizarea noii școli trebuie asigurată asisten-

ților puțința de a-și face o carieră din ocupația lor, prin avansări la diferite grade, prin acordarea de gradații ca la profesorii de liceu, cu care, cel puțin, ar trebui asimilați. Să li se asigure stabilitatea și, în fine, să li se permită să țină cursuri plătite de auditori, așa cum e în Germania și cum a început să fie și în Franța.

Soluția a II-a, a profesorilor streini, are avantajul că aici selecțiunea e ușoară, meritele sunt cunoscute, reputația e pe drept și gata făcută. Protecția politică și favoritismul nu-și au locul. Prestigiul lor ar înălța deodată nivelul Facultății. Invidiile și competițiile ar tăcea. Armonia ar fi deplină. Tradiția de muncă și producție științifică după ce ai ajuns profesor, și mai ales atunci, ar fi gata formată. Desavantajele: Brevetul de incapacitate—ar zice cineva—ce ni l-am da, recunoscând că noi nu avem o mână de oameni de știință, după o activitate de o jumătate de veac a 2 Facultăți. Dușmanii noștri ar specula această slăbiciune.

Limba de predare a cursurilor ar fi împetritată și pentru mulți studenți neinteligibilă — în special franceza pentru ardeleni.

Ar lipsi acel suflu național care ar trebui să se desprindă din orice activitate culturală românească. În fine, acești profesori ar fi foarte costisitori, căci nu i-am putea atrage decât prin mari avantajii materiale. S'ar putea însă replica următoare: Importarea profesorilor din altă țară nu e lucru nou. Elveția, Austria și Germania își imprumută adesea profesorii. America își face un merit din a atrage cât mai multe valori științifice la sine. Cât privește limba de predare, dificultatea e mai mult aparentă. La noi, în Regat, manualele de învățământ medical sunt toate streine și anume franceze.

Cine învață medicina trebuie să știe franțuzește și deci va pricepe și cursurile ținute în această limbă.

A treia soluție, cea mixtă, s'ar impune atunci când nu s'ar găsi între Români specialiști pentru anumite discipline.

În numărul viitor, voi încerca să schițez, după modesta mea părere, cum ar fi bine să se alcătuiască programul cursurilor și examenelor, și în general organizarea internă a Facultății.

Dr. D. Negru.

Teatru.

Drama istorică și rostul ei la noi.

Într-o vreme, și e cam mult de atunci, nu se scria pentru teatre decât piese cu conținut istoric, adică spectatorul era chemat să asiste numai la piese având ca subiect vreun crâmpieiu din istorie, crâmpieiu mai mult sau mai puțin

teatralizabil. Până la un punct drama istorică așa cum o înțelegem astăzi este o formulă teatrală răsărită sub răbufneala romantismului, un colorit special al dramei, colorit de care s'a resimțit toată arta din vremea aceea. Drama istorică fermecă scriitorii prin puțința ce le-o dă, de-a evoca o epocă istorică cu tot pitorescul ei de costume, de limbă și de personaje cunoscute. Eră atât de ispășitor ca să aibă interpreți ai gândirei lor pe un domnitor sau pe un erou, a căror faimă trăia încă în amintirea tuturor! Pe de altă parte scrierile și cercetările istorice din vremea aceea găseau un puternic ecou în public, și spectatorul eră măgulit că la teatru i se dă prilejul să se instruiască prin tablourile puternic colorate istoricește, pe care autorii le ofereau din belșug. Instalați comod în fotoliu puteau asista la fapte petrecute cine știe când, cărora costumele strălucitoare, grija de a reda cât mai credincios arhitectura și obiceiurile acelei vremi, cum și bravura eroilor evocați le dădea o puternică iluzie de realitate istorică. Unde mai punem, că spectatorul burghez, putea s'asculte plângerile și să vadă suferințele vreunei regine sau prințese vestite, consolându-se astfel că și cei atotputernici plâng și sufer ca și el. Așa că pentru scriitor drama istorică oferia un izvor nesecat de aprovizionare cu subiecte, un material scenic imens care cu oarecare dibăcie putea să-i garanteze oricând succesul, iar pentru spectator puțința de a-și potoli foamea de erudiție istorică într'un chip așa de atractiv și de ușor.

Dar drama istorică își avea și ea neajunsurile ei. Personagiile istorice vestite cu greu se lăsau ademenite să coboare din cadrul lor pe scenă și cutare intrigă întocmită cu multă îngrijire nu putea stă în picioare isbindu-se de anumit adevăr istoric, care cu toată frumusețea intrigei născocite, nu putea fi înlăturat. Multe din evenimentele istorice pe care ai vrea să le aduci pe scenă nu pot fi dramatizate îndeajuns ca să consitue o acțiune dramatică așa ca să ție încordată atenția publicului, și oricâte incidente și anecdote ar căta să mascheze sub formă de pitoresc această lipsă e zadarnic, piesa apare searbădă și publicul se plictisește.

Și atunci autorul e silit să facă numai arheologie, servindu-se de vre-o epocă istorică mai strălucitoare, intriga piesei trecând-o pe planul al doilea, iar personagiile istorice vestite pe care le aduce pe scenă umplând golurile cu aureola lor, fără să ia parte însemnată la desfășurarea intrigei, sau să forțeze adevărul istoric și să nu păstreze decât spiritul și cadrul epocii, psihologia eroilor modificându-o după trebuințele intrigei. Și ca să lămuresc cele zise amintesc „Fecioara din Orléans“, unde poetul, negăsind în vicia îndușetoare a Jeanei d'Arc, elemen-

tele absolut trebuincioase unui conflict tragic, inventează el unul, și concluzia logică a datelor sufletești puse în scenă îl conduce la denaturarea completă a adevărului istoric, făcând pe eroină să moară cu totul altfel decum știm cu toții, piesa cu toate frumusețile poetice pe care le conține neputându-se susține, decât ca document literar. Cu vremea acest gen teatral bine definit, serbându-și apogeul la romantici, piere încetul cu încetul, așa că azi aproape a dispărut din literatura occidentală. Ii mai rămăsese în artă un colț unde mai vegetă, opera istorică, dar și de-aci a fost scoasă și rar câteun teatru din apus mai montează vre-o glorie a acestui gen, dealtminteri puține la număr, mai mult ca variație de repertor și nicidecum ca o încercare de reînviere a genului.

Pentru noi însă drama istorică a avut și își mai are valoare și o valoare destul de prețioasă. Noi nu avem încă conflicte de clase sociale prea accentuate ca în aceste să găsim material de ajuns pentru drama socială, viața noastră sufletească n'a ajuns la rafinării individualiste ca să ne ofere probleme, așa că n'am avea material viu pentru piese în genul celor care se scriu în vremea noastră aiurea, ceea ce ne și explică de ce multe din acest fel de piese ni se par stranii, fiindcă nu le trăiam încă.

Drama istorică rămâne pentru noi și rămâne multă vreme prețioasă, ea punându-ne în legătură cu colțuri din bogatul nostru trecut istoric, evocându-ne umbre scumpe, și întredinând astfel legătura cu trecutul din care putem să sorbim, noi românii, atâta vlagă sufletească. Arta noastră națională poate câștiga mult din sforțările făcute cu reconstituirea pe scenă a palatelor, încăperilor, mobilierului și a costumelor. Limba, prin disciplina versului și prin arhaizarea indispensabilă redării vorbirii unei anumite epoci, nu poate decât câștiga în mlădiere și bogăție. Dovadă *Răzvan și Vidra*, cu versurile vibrând de suflet românesc, cu acel minunat act. I, poate unic în literatură. Prin puternica evocare a unei epoci duse, dovadă *Vlaicu Vodă*, învăștmântat în versul cel atât de plin de poezie.

Stagiunea actuală se arată bogată în drame istorice și până acum ni s'a și dat două. În *Învieră lui Ștefan cel Mare*, d-l N. Iorga profită de un moment de obscuritate în viața lui Ștefan cel Mare, ca să-și clădească piesa d-sale cu un material dramatic relativ sărac. Marele Domn, învins, fugat, sub chipul unui călugăr, revine la vreme scăpându-și tronul și fiul din ghiarele ambițiosului boer Negrea. E caracteristic, că un istoric atât de mare, recurge la o ficțiune și nu utilizează decât cadrul istoric fără să ne dea

un eveniment istoric adevărat. Se resimte o oarecare neîndemănare tehnică, de pildă apariția crainicului în actul I, în desiș de codru, de te miri, pe cine o să găsească acolo, ca să-i vestească ocuparea tronului, cum și expunerea dramei peste măsură de lungă, aproape patru acte, făcând astfel ca lucrarea să se pară greoaie.

Deasemeni regăsim figuri scumpe în tehnica teatrală de pe vremuri, ca: trădătorul boerul Negrea, măscăriciul filosof, eroul Ștefan cel Mare precum și nelipsita victimă, Alexandru Vodă, trecând peste deghizarea obligatorie.

Dar cu toate acestea, căldura cuvintelor rostite pe scenă cum și frumusețea lor răscumpărând multe lipsuri și reușesc să creeze o atmosferă senină și să facă legătura cu sufletul adevărat românesc al autorului.

A doua lucrare de acest fel e *„Bimbașa Sava“* a d-lui Peretz, directorul Teatrului Național. Nu-mi închipui că d-sa a voit să obție cu această lucrare un record în literatura dramatică, prin numărul enorm al personajilor de care are nevoie, îmi explic această sumedenie de lume că părându-i-se absolut trebuincioasă ca să ne redea pitorescul epocii în care ne transpune. Pentru public însă e obositor să urmărească atâta lume, iar pentru piesă o piedică la reprezentarea ei pe o scenă cu personal restrâns.

Epoca aleasă de d-sa e epoca de frământare a renașterii noastre literare și naționale. Sunt figuri scumpe figurile evocate în fața noastră și actul I cu repetiția unei piese în „românește“, la care ia parte și boierimea românească, e într'adevăr bine reușit și frumos. Ce păcat însă că mișcarea condusă de d-l Tudor e ținută în umbră și în locul aceluia moment mare și înălțător pentru români n'avem în scenă decât frământările pasionale ale amantului trădător. E drept că eroul dramei e Bimbașa Sava, dar față de mișcarea lui Tudor e cu totul neînsemnat, și fără voce pentru noi, eroul rămâne tot d-l Tudor și mișcarea sufletească din acea epocă. D-l Peretz a muncit mult și cu multă dragoste, piesa având valoare tocmai prin evocarea bine reușită a vieții de atunci, o epocă deși nu prea îndepărtată, dar pe care mulțimea n'o cunoaște îndeajuns. Versul deși păcătuiește prin prea dese încălcări pierzând astfel mult din muzicalitate și necâștigând deloc ca vioiciune, rămâne totdeauna corect, înfrumusețat mult și prin arhaizmele introduse cu multă pricepere și cu mult gust.

Două drame istorice prețioase pentru noi, căci prin atmosfera lor sufletească ne pun în legătură cu o parte din trecutul pe care trebuie să-l cunoaștem și să-l iubim cât mai mult, ca o armă de luptă și de apărare, de neînving.

D. Chirnoși.

Insemnări.

G. Coşbuc. (Note biografice). Coşbuc s'a născut la 8 Septembrie 1866, în satul Hordou de lângă Năsăud. E pios să reţinem numele părinţilor săi, preotul Sebastian şi Maria, pe care cerul i-a învrednicit să dea vieaţă unuia dintre cei mai aleşi fii ai neamului nostru. Şirul familiei lui, în care preoţia era ca un bun familiar transmis rând pe rând, dela străbuni la urmaşi, se poate urmări vreme de două sute de ani în urmă şi credem că nu greşim când vedem în pasiunea cu care marele poet s'a adâncit în misticismul medieval, ce alcătuieşte obiectul ştiinţei danteşti, şi acea sacră moştenire străbună atât de hotăritoare în acţiunile omeneşti. *Casian* se chemă, prin origină, această familie. Coşbuc e un nume de adopţiune pe care un rus, venit pe vremuri din alte părţi în Hordou, îl lasă, împreună cu averea lui unui strămoş al poetului. George învaţă să scrie şi să citească la vârsta de 5 ani, cu dascălul bisericii Tănăscă, om al lui Dumnezeu, care desigur nici nu bănuia frumuseţile ce aveau să înflorească din sufletul copilului pe care de obicei îl ducea în braţe la şcoală. Ce carte îl va fi învăţat dascălul nu ştiu, dar cum cânta el în strană i-a spus-o elevul pela vârsta de 9 ani :

*Când cântă Tănăscă, „Mai marilor Voevozi“
Toţi câinii 'ncep a bate din cozi.*

La 7 ani trecu la şcoala *trială* din Telciu şi apoi la Năsăud unde, în 1884, sfârşi clasele secundare. În liceu n'a fost un elev strălucit. Citia mult, din fericire, pe delături de programul şcolar. După propriile-i mărturisiri, nu putea suferi matematicile şi orice studii care prgoneau fantazia. Noroc pentru tânărul licean, că darul poeziei se manifestă extraordinar de timpuriu. Profesorii înţeşeră şi — curios! — *incurajară* pe fragedul visător. Baladele lui îi aduceau note de trecere chiar la algebră! Elevii gimnaziului aveau o societate literară „*Virtus romana rediviva*“. Coşbuc fu ales vice şi apoi preşedinte întreg. Acolo, în cercul acela de odrasle ale spiritului latinist, şi-a citit el întâiele versuri care apoi ieşiau în public prin diferite ziare şi reviste ardelen. A început să trimită la tipar când era de 15 ani. Plecând din Năsăud, Universitatea din Cluj îl avu student în filosofie un an şi jumătate. Colegialitatea unguirilor nu-l încântă deloc şi deseale conflicte cu ei îi desgustară repede. În vremea asta, faima poetului creştea. Ion Slavici conducea „*Tribuna*“ şi-l chemă la Sibiu, unde îi creiă, după însuş cuvântul lui Coşbuc, o „*sinecură*“, ca să poată

scrie poezii pentru ziar. Până la 1890 publică în „*Tribuna*“, şi anii aceştia i-au fost cei mai fecunzi din activitatea lui literară. Din acest interval datează majoritatea *Baladelor şi Idilelor* precum şi a *Firelor de tort*. Un cântăreţ fără pereche stăpâniă în Ardeal de zece ani, iar dincoace, în Ţara Românească, nu se ştia nimic de dânsul! Titu Maiorescu luă, însăfârşit, cunoştinţă. *Nunta Zamferei* fû reproducă cu elogii în „*Convorbirii Literare*“. Pontiful bucureştean al literaturii întinse o punte de aur din Sibiu până în inima României. Poetul intră biruitor în Bucureşti, unde îl aşteptă un post la minister... ajutor de inginer. Coşbuc care nu suferia geometria!

Câtva timp, colaboră la „*Convorbiri*“. Apoi întemiă reviste: cu Slavici şi Caragiale, *Vatra*; cu d. A. Vlahuţă, *Sămănătorul*; cu d. Ion Gorun, *Viaţa Literară*. Pentru popor a scris mult şi variat în *Albina*. Academia română i-a acordat cele mai mari premii ale sale pentru... traduceri şi a avut inspiraţia să-l aleagă membru cu puţin înainte de a închide ochii, probabil tot pentru merite de traducător. Statul i-a asigurat existenţa printr'o slujbă de simplu referendar la Cassa Şcoalelor. Cu mâhnirea pierderii singurului său copil şi a ţării sale ingenuunchiate, George Coşbuc a intrat în mormânt, modest şi sărac cum a venit în Bucureşti. Pe urma omului nu rămâne măcar o casă cât de mică în care să se localizeze amintirea marelui poet, un cuib scump despre care generaţiile viitoare să poată spune: „*Aici a gândit, aici a cântat, aici a trudit şi a murit Coşbuc!*“

Manuscrisele lui Coşbuc. Revista „*Flacăra*“ pomeniă într'un număr de acum câţiva ani de un maldăr de poezii inedite pe care le-ar fi avut George Coşbuc în saltarele sale. Răsfoind manuscrisele rămase, n'am găsit poezii originale, aproape nici una, ci numai unele începuturi, unele strofe răsleţe pe câte un petec de hârtie, ce trădau intenţii lăşate în părăsire. Incolo, vrafuri de file ce cuprind originalele versurilor şi articolelor publicate în timpul din urmă prin reviste, caiete cu fragmente din traducerea veche a Aeneidei, un început de dicţionar botanic al României, pe care voiă să-l facă poetul, felurite însemnări şi culegeri de rime, împrăştiate prin foi şi foiţe, scrise toate cu îngrijita caligrafie a lui Coşbuc şi, aproape în întregime cu creionul.

Ultimele două decenii ale vieţii sale şi le-a cheltuit în truda migăloasă a traducerilor din clasici şi a unui întins studiu asupra lui Dante. Lucrările acestea rămase între manuscrisele lui reprezintă, fără îndoială, o mare valoare.

Coșbuc a tradus enorm. E de ajuns să amintim din operele publicate, *Aeneida* și *Georgicele* lui Virgiliu, *Sacotala* lui Kalidassa și *Antologia sanscrită*, din literatura indiană, *Valuri alinate* poeziile Carmen Sylvei, poeme din Byron, o comedie a lui Terențiu, etc.

Nepublicate i-au rămas *Odisseia* și *Divina Comedie*. *Odisseia* începuse să fie tipărită sub auspiciile Cassei Școalelor. S'au imprimat primele nouă cărți, până la izbucnirea războiului. Coșbuc reveedea tot materialul, înainte de a-l trece la tipar, pentru a-i fixa forma definitivă. Din nefericire, lipsesc din unele cărți rămase în manuscris, versuri și chiar strofe întregi a căror redactare probabil o amânase poetul pentru momentul publicării. Aceste lipsuri sunt mai numeroase în ultimele cărți.

Manuscrisul *Divinei Comedii*, cuprinzând de altfel toate cânturile, înfățișează, ca și acela al *Odisseii*, unele lipsuri de rime, de versuri și de pasagii. Poetul începuse să revadă unele cânturi pentru a-le pregăti de tipar. El voia ca *Divina Comedia* să fie tipărită în Ardeal. Cu toate insistențele d-lui Mihail Popescu, administratorul Cassei Școalelor, poetul nici nu voia să audă de editarea ei în București.

Lucrarea care a absorbit cea mai mare parte din munca lui Coșbuc, în cei din urmă ani, a rămas neterminată. E studiul său asupra operei lui Dante Alighieri, care trebuia să apară în limba italiană. Încă înainte de izbucnirea războiului mondial, poetul tipărise o parte din această lucrare de erudiție, care, după așteptările lui, ar fi strănit o adevărată revoluție în lumea literelor italiene, unde comentariile *Divinei Comedii* sunt urmărite cu o vie atenție. Coșbuc susținea că aproape toate comentariile făcute până atunci erau clădite pe o temelie greșită. Lucrarea sa răsturnă adesea opinii unanim admise și el se aștepta să fie ținta unor atacuri înverșunate. Se simțea însă tare pe argumentele sale și, pregătindu-și neconținut replica, aștepta cu adevărată bucurie, ivirea luptei de erudiție. Războiul i-a amânat această zi de biruință pregătită cu o muncă fără pereche, iar moartea, mai brutală ca însuș războiul, i-a sustrănat-o.

Intrebarea este: cine va înlocui pe Coșbuc în publicarea acestei opere și cine va avea pricopere, într-o chestiune atât de specială ca aceasta, să-i aleagă și să-i orânduiească logic imensul material rămas?

Odissea și, credem, *Divina Comedie*, vor fi editate de Cassa Școalelor. Dar și aici, textul se va publica cu golurile deacum, sau va trebui o mână vrednică de aceea a poetului pentru a le complectă? Deocamdată nu vedem această mână care să-l înlocuiască pretutindeni. Și abia

deacum începem să ne dăm seama ce uriaș s'a încumetat să poarte pe umerii lui operele Indienilor, ale lui Omer, Virgiliu și Dante.

† **Badea Gheorghe.** S'a stins, doborât de povara bătrânețelor, în cuibul lui din Băsești, unde trăia ca un cneaz de pe vremuri, seniorul vieții politice de peste munți: Gheorghe Pop, președintele partidului național român. Venerabilul bătrân a prezidat Adunarea dela Alba-Iulia, proclamând, cu lacrimi în ochi, unirea Ardealului și a părților ungurene cu România. Iar când glasul lui tremurat a rostit: și acuma slobozește Doamne pe robul tău... întreaga adunare s'a înduioșat. El rezumă prin prezența lui la acea adunare, epoca de lupte și de sbuciumări neîntrerupte dela 1848 până la 1918, la care luase parte. Ardealul cu tradiții și disciplinat respectă pletele cărunte și răsplătește vrednicia. L-a răsplătit și pe Gh. Pop, pentru inima lui bună și pentru firea lui împăciuitoare, cu cea mai înaltă treaptă la care poate aspira peste munți un om. Și bătrânul care le zicea tuturor „nepoate“ a fost iubit ca un frate mai bătrân, mai cu experiență din familia politică a neamului, care-l numea „bade“. În acești termeni de intimitate se reoglindește democrația și armonia vieții politice din Ardeal.

Dumnezeu să te odihnească în pace, Bade Gheorghe!

*

Inconștiență. Am arătat cine sunt domniile dela marghilomanista revistă „Convorbiri Literare“ și sterista „Insemnări Literare“. Toată lumea știa, ca și noi, dar n'a vrut să ridice nimeni piatra. Dimpotrivă ziarele se întreceau să le facă reclamă, publicându-le cuprinsul și laudându-le. Au judecat, probabil, cam așa: Ce are a face morala, politica și trădarea de neam cu arta, literatura și știința?! Sau, probabil, n'au judecat deloc. Publicul le înghite pe toate, chiar și pe cele fără o fărâma de judecată.

Aceeaș regretabilă inconștiență o găsim și la reviste. Să cităm un caz. „Fapta“, care pretinde că reprezintă „o conștiință nouă“, „o intelectualitate morală“ și „o intransigență asupra reformei morale“, îndeamnă pe toți „iubitorii de literatură bună și sănătoasă“ să sprijinească „Insemnările literare“, care își „reiau rolul precumpănitor în orientarea publicisticii noastre literare“. Dar atunci cum rămânem cu „intransigența morală“, cu „conștiința nouă“ etc.?

Toate acele făgădueli din program rămân vorbe goale?! Să răspundă „Fapta“, dar nu cu glume și cu răutăți, fiindcă aceste fac parte tot din sistemul vechiu împotriva căruia zice că se ridică.